

gla

slovenske kulturne akcije

L. XI. 13, 14 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 3. 8. 1964

VELIKONJEVA LITERARNA NAGRADA

(Ob dvajsetletnici pisateljeve mučeniške smrti in desetletnici Slovenske kulturne akcije)

Junija 1965 bo poteklo dvajset let, odkar so komunisti v Ljubljani po grdem procesu obsodili na smrt in usmrtili slovenskega pisatelja Narteja Velikonjo. Nad njim so izvedli dejanje sovraštva in maščevanja, ker je obsojal komunistično malikovanje zločina in svoje pisateljsko poslanstvo posvetil razkrivanju resnice, preganjanju laži in zavračanju nasilja. Komunistična justica se je znesla nad njim z vso krutostjo, ko so na morišče vlekli invalida, ki je bil že nad deset let napol hrom. Tedaj so bile razmere v domovini takšne, da se noben slovenski pisatelj ali umetnik ni mogel in smel zavzeti zanj.

Narte Velikonja je kot pisatelj umrl, toda umetniki, pesniki in pisatelji nikdar ne umro. Oni ostajajo s svojimi deli med nami kot naši stalni spremljevalci; držijo nam zrcalo, da si iščemo svoj obraz, stalno so blizu naši vesti, da nas svare, če smo na krivi poti in nam ne dajo miru, ako smo se od njihovih idealov oddaljili ali pa bi se jim kdo hotel celo izneveriti. Vsaka knjiga, vsaka pesem je oporoka, poslanica, ki se ne more nikdar zadostno izčrpati. Oni so in ostajajo naše bogastvo; večni pričevalci prave vere, neporušljivi varuhi naših tradicij, usmerjavci v pravo bodočnost.

Kulturni delavec ob zločinu ne more in ne sme molčati. Če bi molčal ali se prilagodil nasilju, bi v sebi izzval prepad lastnega propada. Zato v dobi nasilja Narte Velikonja ni nehal svariti in je kršil „kulturni molk“, ko so bile v nevarnosti naše osnovne človeške in narodnostne vrednote. Podlegel je nasilni smrti, ker je veroval v svojo in svojih idealov zmago tudi po svoji fizični smrti.

Dvajset let se izkazuje, kako je imel prav, kako se ni motil, kako se je res mučeniško žrtvoval za resnico. Kulturno delo v domovini je med tem prehodilo svojsoj pot razvoja in na pragu njegove dvajsetletnice vlada danes v Ljubljani in Sloveniji „kulturni molk“ kot protest proti tistim, ki zatirajo svobodo umetnikove besede. Protestna izjava ob nasilni ukinitvi kulturne revije je zbrala 85 podpisov slovenskih književnikov.

Narte Velikonja ni bil edina žrtev revolucije iz vrst književnikov in kulturnih ustvarjalcev. Mnogi so padli, velika skupina živih pa še danes v domovini ne sme objavljati svojih spisov, ker prave vsebine kulturnega poslanstva ne morejo izdati. Slovenska kulturna akcija je Velikonjev spomin že počastila z zbirko njegovih spisov v knjigi „Ljudje“ in omogočili smo izdajo poezij pesnika Franceta Balantiča. Vsekakor smo s tem izpričali, da nismo samo rešili spomine, ampak

JUBILEJNA ZBIRKA

Zelo smo hvaležni mecenu, da nam je omogočil razpis Velikonjeve literarne nagrade ob dvajsetletnici njegove smrti in jo moremo tako vključiti v desetletnico našega obstoja. Vedno bolj se tudi s tem uveljavlja resnica, da nas bo ohranjalo predvsem kulturno delo in z odzivom mecen za razpis nagrade se nam samo potrjuje vera, zaupanje in optimizem na poti v novo desetletje. In med potrdili naše prave poti naj bo tudi JUBILEJNI DAR!

Darovali so: č. g. dr. Mirko GOGALA, Campo de Mayo, 2000 pesov; č. g. dr. Ignacij ČRETNIK, Pariz, 20 dolarjev; g. Anton MAJERŠIČ, Capital, 2000 pesov; g. Boris KRESNIK, Mar del Plata, 2000 pesov; č. g. Janez ZUPAN, Bolivija, 2000 pesov; ga. Ana MENAPACE, Washington, 21 dolarjev; g. Pavle RANT, Castelar, 2000 pesov; g. N. N., Pariz, 100 NF; g. Jakob PAVLOVČIČ, San Martin, 2000 pesov; č. g. Vinko ŽAKELJ, Belgija, 20 dolarjev. — Vsem najlepša hvala!

(Dar: za Argentino 2000 pesov in za ostale države 20 dolarjev je možno plačevati tudi v obrokih. — Darovanci bodo prejeli ob koncu jubilejnega leta umetniško darilo s posebnim posvetilom!)

MEDDOBJE VIII. šte. 3 - 4

Kmalu bo izšel drugi zvezek (šte. 3 - 4) VIII. letnika naše revije Meddobje:

VSEBINA:

PESMI: France Papež: Učim govoriti otroka; Humbert Pribac: Pesmi.

PROZA: Vinko Beličič: Stavkokaz; Karel Mauser: Razdrto gnezdo; Frank F. Bukvič: Kako je pokojni Campbell prišel strašit svojo ženo, ki ga je povozila z avtomobilom.

ESEJI: Rafko Vodeb: II. Vatikanski zbor in umetnost; Božidar Fink: O ustavnem položaju v Sloveniji; Tine Debeljak: Ob spominih na F. S. Finžgarja.

ČRKE, BESEDE, MISLI: Harmonika ni jezik — ne ve za hinavščino (Ruda Jurčec).

KNJIGE: Umetnostna zgodovina v domovini (Marijan Marolt).

ZAPISKI: Predavanje škofa Friderika Barage o Indijancih (dr. France Jaklič); Slovenska književnost v letu 1963 (dr. Martin Jevnikar).

T I S K A S E :

MEDDOBJE VIII, šte. 3 - 4

Karel Mauser:
LJUDJE POD BICEM, II. del

VII. kulturni večer bo v soboto dne 22. avgusta, ker je v soboto 15. avgusta praznik. Spored večera bo zajemal predavanje g. p. Al. Kukovice S. J. Prireditev bo pri Bullrichu ob 19. uri, Sarandí 41, Capital.

— Julija 1964 je pevski zbor „Emil Adamič“ priredil veliko turnejo po Nemčiji. Koncerti so bili v Berlinu, Bonnu, Kreutznachu in Saarbrückenu, nakar so odšli še v južno Nemčijo. Zlasti berlinski listi so prinesli obširne navdušene kritike. Pisali so, da je Adamič ustanovil zbor v Trstu leta 1925. Danes šteje zbor 80 članov in so člani samo pripadniki šolskega stanu, ki morejo priti na skupne vaje samo dvakrat na leto, sicer pa morejo študirati kompozicije samo na službenih mestih: razdeljeni so na 45 krajev. Tako beremo v nemških listih.

— V poletju 1964 bo v Washingtonu izšla knjiga dr. Cirila Žebota „The Economics of Competitive Coexistence“.

KOLONIZACIJA SLOVENIJE

Iz Slovenije prejemamo zelo žalostna poročila. Vladne oblasti so se s povečano silovitostjo vrgle na uničevanje slovenskega kmeta. Nalagajo jim ogromne davke (ponekod presegajo davki nad milijon dinarjev), ki jih lastniki ne zmorejo. Zato morajo z zemlje, prepuzčajo posestva vladni in se odpravljajo iskati zaslužka med delavci v industriji in podobno.

Zemlja ostaja tako ponekod brez obdelave in da bi zemljo najmočnejšim čuvarjem, našim ljudem še bolj odtujili, so začele komunistične oblasti poseljevati vasi z južnimi brati. Nasilna kolektivizacija zemlje je že zelo spremenila obraz našega podeželja, spremenjeni okolici bodo zdaj še vsilili srbski, tuj obraz. Kakšen odnos bo imela mladina do zemlje, ki ne bo več v slovenskih rokah, si lahko mislimo.

Pred leti smo zapisali, da so se okoli Št. Vida pri Ljubljani naselile prve srbske družine v veliki množini in so jim zgradili posebne četrti. Tedaj se je navajalo, da so tam pač predvsem člani srbskih oficirskih družin, ki so v službi v ljubljanski garniziji (ali so slovenskim oficirjem v Srbiji — ali slovenskim uradnim skupinam v službah v industriji ali po uradih v Srbiji — tudi dodelili posebne stanovanjske predele?).

Že pred leti se je razvnela borba za varnost slovenskega jezika. GLAS in MEDDOBJE sta sproti poročala; jezikovno prasko med Branimiro Čošičem in Dušanom Pirjevcem in aktualnost spopada sta opazili veliki svetovni agenciji United Press in Associated Press, in tako nismo ostali glas vpločega v puščavi. Verjetno smemo upati, da se bo o novih udarcih na korenine slovenskega naroda spet razburil kdo izmed dopisnikov svetovnih agencij in apeliral na vest cellega sveta.

Ko so francoske oblasti — najbrž po intrigah iz Beograda, ukinile slovenske radijske oddaje v pariškem radiu, je proti takemu omalovaževanju slovenskega naroda protestiral direktor najuglednejšega francoskega dnevnika „Le Monde“, Beuve — Merry (njegov protest smo v Glasu ponatisnili). Za obrambo pravic slovenskega jezika se je postavila s posebnim protestnim člankom tudi zelo ugledna revija Esprit. Prevod članka bomo objavili, brž ko jo prejmemo!

— Letošnji glasbeni festival v Berlinu se bo začel dne 13. septembra in sicer z izvedbo posebne spominske oratorije za pokojnega predsednika ZDA Johna F. Kennedyja. V spomin Kennedyju ga je uglasbil Stravinski. Pred koncertom bo imel spominski govor o Kennedyju ameriški črnski pastor Artur Luther King, vodja črnkega emancipacijskega gibanja v južnih predelih Združenih držav. Kinga je župan Berlina Willy Brandt povabil, da odpre koncert.

ponesli baklo njunih idealov kot napotilo vsemu našemu delu za dobo, dokler moramo biti v pregnanstvu.

Plemenito dejanje uglednega mecenarja, ki pa želi ostati neimenovan, nam omogoča, da dvajsetletni spomin na Narteja Velikonjo, žrtev slovenske književnosti v boju proti revoluciji, vključimo v srca vseh, ki se bodo v letu 1965 z žalostjo in pobožno meditacijo klanjali žrtvam, ki so padli, da bi mi živeli v svobodi. Zato bo mecenski dar, darovan v okviru desetletnice Slovenske kulturne akcije, veljal knjižni nagradi, podeljeni v letu 1965, in bo nosila ime

VELIKONJEVA LITERARNA NAGRADA.

Kar je napisalo pero, se nikdar ne izbriše, kar je zrastlo iz srca, nikdar ne more umreti. Velikonjeva smrt je zmagovito pričevanje za bodočnost in najbolj mu moremo biti zvesti, ako poslanstvo in moč kulturnega ustvarjanja med nami pomnožimo. Smrt bodi vir novega rojstva, poroštva življenja naroda, ki ni umrl, ne more umreti in nikdar ne bo umrl in njemu naj tedaj velja mecenski dar kot najlepši prehod na prag prave zmage: nagrajeno delo bodi izraz vere v bodočnost in naše najlepše, sicer skromno zadoščenje umetniku — mučencu Narteju Velikonji.

Ko napovedujemo razpis literarne nagrade Narteja Velikonje, vabimo in prosimo vse slovenske ustvarjavalce naše vere in podobnih čustev, da se odzovejo in pripravijo dela, ki bi jih poslali žiriji do konca oktobra 1965. Izid bi bil objavljen ob božiču 1965. Višino nagrade in podrobne pogoje razpisa bomo objavili v prihodnji številki našega glasila.

NEKAJ SPOMINOV NA KSAVERJA MEŠKA

Junjska številka vestnika celjske Mohorjeve družbe je posvečena spominu pokojnega pisatelja Ksaverja Meška. „Književni glasnik“, ki ga urejata dr. Stanko Canjkar in Jože Dolenc, izdaja pa Pavel Golmajer, objavila med drugim besede dr. Stanka Canjkarja nad grobom, ko je med drugim izvajal: „V času, ko je slovenski duhovnik Ksaver Meško zagrabil za pero... je naša svoboda predstavljala samo slovenska kultura, predvsem slovenska knjiga. Pisatelji so bili duhovni voditelji slovenskega ljudstva, nekakšno prijazno, skromno in požrtvovalno slovensko plemstvo, edini suvereni, ki ga je narod kljub tujim vsiljenim vladarjem resnično priznaval in častil. Zato so bili slovenski pisatelji nekakšni ilegalni ministri slovenske ljudske skupnosti, ministri in služabniki obenem, bogati in revni, spoštovani in zasramovani...“

Uredniku svojih Zbranih spisov, prof. Viktorju Smoleju, je Meško malo pred smrtjo še izražal: „Veste, nikoli nisem utegnil napisati spominov. Spreminjal sem vse doživljaje v leposlovne črtice in novele. Zato je vse tako raztrgano... Ljudje me vedno vprašujejo, če bo izšlo še kaj mojih reči. Pišem že, pišem... Naj ljudje ne zamerijo, če govorim v spisih toliko o samem sebi. Mladim srcem: veste, to je naša, moja mladost po moje pisateljevanje — bilo je lepo, pa tudi zelo hudo in težko... Hrvaške besede so bile včasih moda. Menda smo hoteli s tem pokazati, da smo za Jugoslavijo. Zadnja leta sem v svojih knjigah črtal besede tajna, bolest, plakati, slično, itn...“

Dne 10. VI. 1900 je pisal Aškerca, da so ga prestavili z Višarj.

Pravi: „Pustili so me tem rajši dol (z Višarj), ker me je žabniški dekan denunciral, da molimo slovenske litanije, v čemer je ordinariar videl veliko nevarnost, da se Višarje slovenizirajo. Kakor da bi kdaj nemške bile.“

Kaj je ustvarjavec, je 29. X. 1957 pisal Viktorju Smoleju: „Pisatelj mora biti ustvarjavec, sicer je dolgočasen reporter. Ustvariti se pravi iz nič nekaj narediti. Kak dogodek ali če kaj vidi, česar drugi niti ne opazijo, mu mora dati snov oziroma spodbudo za kako umetniško delo. Brez tega ne more biti ustvarjavec.“

Lepo piše o Prlekiji (prof. Smoleju dne 6. I. 1957): „Bog ve, kakšno bo to leto. Če bi Bog dal še zdravje, bi rad še pogledal za slovo v Prlekijo, tisti most na Dravi, na katerem sem se srečno rešil, tisto bližnjico s Polenšaka nazaj na ovinkasto cesto proti Ptujem in morda na Borl. Menda pa zdaj tista bližnjica skozi gozd name ne bi delovala tako grozljivo, kakor ko sem kot deček hodil kdaj sam tam.“

Levec je Mešku pisal 21. VII. 1898: „Josip Jurčič mi je večkrat rekel, da mu je žal, da ni postal duhovnik, ker bi bil potem veliko več pisal in storil za našo književnost.“

Kam mora spadati pisatelj, mu navaja F. S. Finžgar (18. XII. 1903). „Moderna črtica je nekaj lepega in olikani svet jo zahteva. Zato naj hvali vsak Boga, da jih imamo nekaj. Zato pa gotovo ni izključeno, da pride tudi od tebe, kakor si pisal zadnjič — dolga stvar. Pisatelj pa mora skrbeti, da je „v struji“, sicer je boljše, da ga ni.“

Kakšna je bila takrat slovenska ljubljanska družba, mu piše pisa-

PERSPEKTIVE BREZ OBZORIJ?

Ruda Jurčec

„KLIC TRIGLAVA“ je objavil pismo (št. 301, junij 1964), ki ga je g. Lev Detela poslal uredništvu ljubljanskih Naših razgledov kot protest proti ukinitvi ljubljanske revije Perspektive. Javno mnenje je o tem že obsežno izvedelo v domovini in tujini, ko so tudi tujejezični listi pisali o razvoju nove kulturne krize v Ljubljani. Pismo (v Ljubljani ga seveda niso objavili) pravi med drugim, „da je prav verjetno, da bi se ob pozitivnem razvoju, ki se je v nejasnih obrisih že začel kazati, vrnil v domovino tudi kdo izmed številnih zdamskih Slovencev in posebno na tisoče mladih slovenskih ljudi ne bi smeli pozabiti... Nam boste vendar enkrat dovolili, da se moremo vrniti v domovino kot enakopravni državljani, ki pozdravljamo socialistične pridobitve, a zahtevamo brezpogojno demokracijo na osnovi *teh pridobitev* (podčrtali mi, op. ur.)? Kdaj bomo smeli s svojo lastno revijo v Sloveniji spregovoriti tudi krščanski socialisti?“

Gornji citati razkrivajo sliko, ki je polna tragike in se skuša nalanjati na obzorja, ki jim ni videti obrisov. Začelo se je že po Stalinovi smrti in se je najprej napovedalo kot odjuga, potem so jo začeli tolmačiti kot „pozitiven razvoj“ in njeni zaključki so, da se danes poveljujejo socialistične pridobitve onstran železne zaves. Ves zahodni svet je že mislil, da si more oddahnuti, ko se je ob spremembi taktike Hruščeva začel nov, preračunan proces v svetovnem komunizmu. Mnogi so mislili, da si morejo oddahnuti, češ da se usmerja komunizem v pozitiven razvoj, začelo se je širiti blagoslovljeno govorjenje o koeksistenci in vsi bi bili kar pripravljeni sprejeti socialistične pridobitve komunizma, samo da bi se ohranil toliko zaželeni mir. Toda kakšna prevara! Če na zahodu mislijo, da se je zaključila doba nasilnega razmaha komunizma, se more dejansko nova taktika komunizma tolmačiti le kot izhodišče za spremenjeno, novim razmeram prilagojeno ofenzivo svetovnega komunizma. Kar je bilo na zapadu mišljeno kot zaključek napetosti, je resnično le uvod v drugo, še bolj „pozitivno“ dobo razvoja. In na čigav račun? Na račun povečanih socialističnih „pridobitev“, ki bodo slonele na enakih metodah, s katerimi so že egiptovski faraoni gradili svoje piramide, in si postavljali spomenike s suženjskim delom vsega ljudstva. Sicer bo res težko mimo elementov takega pozitivnega razvoja in marsikje bodo še bolj proslavljali socialistične pridobitve, češ da je treba z njimi vsaj tekmovati, toda spremeniti se v deželah za železno zaveso ne more nič. Kajti če se kaj spreminja, se novó uvaša samo za še močnejšo in nevarnejšo ofenzivo proti tistim, ki se še drže načel svobode, svobode človeka in naroda, kakor se je ta izoblikovala v čiščenju pravice in resnice in se obe rojevata in presnavljata v stalnem naporu še skozi dva tisoč let. Ni niti daljnjih obzorij, ki bi makazovala, da se je za maskami komunizma res kaj spremenilo, kar bi moglo biti resnična podlaga za pozitivni razvoj.

Slovenci prihajamo v konflikt s posebnimi izkušnjami. Slovenski krščanski socialisti namreč niso prvič pred tem, da bi zahtevali pravico do svojega glasu pri razvoju razmer v Sloveniji. V letu 1941 se je skupina Aleša Stanovnika pridružila Osvobodilni fronti, ker je menila, da bo v izvajanje revolucije mogla vložiti svoj delež za socialne pridobitve, ki so rasle iz krvi in požara... Padale so nedolžne žrtve, pobijali so duhovnike — „pozitivni razvoj“ je bil končno le tolikšen, da se je Aleš želel iztrgati iz spon podrejenosti, hotel je prekiniti in najti drugo obliko izvajanja krščansko socialističnega programa v Sloveniji. Toda bilo je prepozno. Partija je odkrila njegovo, pred komunisti „ilegalno“ skrivališče; denuncirala ga je italijanski policiji, ki ga je mogla najti tam, kjer so vedeli zanj samo komunisti. Tragika je bila še hušja, ko so dosegli, da je moral Aleš kot talec za umor prof. Ehrlicha in to samo z namenom, da bi se poglobil prepad med sprtimi pripadniki katoliškega tabora. Spor se je poglobil, ko ga je zalila še kri talec iz krščansko socialističnih vrst. Za Alešem so se komunistom komaj iztrgali nekateri in se v emigraciji izživljajo v borbi proti pozitivnemu razvoju, tisti pa, ki so ostali doma, so prešli ali odkrito v partijo ali pa so potisnjeni več ko ob stran in se trudijo pomiriti svojo vest vsaj z umikom v literaturo ali umetnost in to z usodo, ki je komaj kaj boljša kot pa je sedaj položaj sodelavcev ukinjenih Perspektiv.

Lov na čarovnice

Ko se tako komunizmu ni treba muditi, saj zna ustvarjati celo obdobja odjuge ali pa celo rehabilitacijske procese, ki imajo samo to pomanjkljivost, da pomorjenim ne morejo vrniti glav na vratove, se z novimi taktikami uprizarja nekaj, kar se ponekod naziva „lov na čarovnice“. Čarovnic že zdavnaj ni več, pač pa se zelo koristno ustvarja vzdušje, ki zelo posrečeno ustvarja orgije na muziko, ki prihaja iz Moskve. Ena izmed najbolj čarobnih formul za ples vizij in iluzij je

teljica Zofka Kvedrova iz Prage (27. I. 1904): „Vaši kolegi — kaj zahtevate od njih? Kranjski gospodje Vas nič kaj ne cenijo? Kako tudi. Oni so ostali fanatiki — morda dobri, pošteni itd. — ali pa se brigajo za politiko, za konzume in znajo ceniti kvečjemu še pečena piščeta in dobro vino. Bila sem na deželi dlje časa in dobro jih poznam. Literatura — to so jim sentimentalne budalosti in na Dom in svet so naročeni zaradi lepšega. Dobro poznam naše ljudi — tudi tiste „svobodomiselné“. Eni in drugi ne mislijo nič! — Kako je pisal Govekar v Slovanu... Da ste pri ženskem svetu priljubljen. — To je razžaljenje za vas. Poznam tudi ta naš „ženski svet“. V Ljubljani, ki je cvet slovenske zemlje, se zanimajo samo za bluže, pudre, klobuke in lajtante, za literaturo samo, v kolikor je v modi. — In zato me jezi, da bodo res uživale v Vaši knjigi sentimentalne frajle od 15. do 30. leta, ki so sentimentalne iz neumnosti in omejenosti, ki nimajo pojma o življenju in so jim vsi Vaši duševni boji kakor sladka limonada, ki se izpije med Marlittinim romanom in Prevostovimi pikanterijami — tako za premeno.“

O srečanju s prof. Lavrinom, profesorjem slavistike na univerzi v Nottinghamu, piše dne 21. VI. 1922 poznejšemu škofu dr. Ivanu Tomažiču, svojemu rojaku: „Slovenec nima sreče; če sliši na ime Meško, še posebno ne. Domov sem (iz Maribora) hodil srečno. Ker pa sem imel vso pot proti Prevaljam občutek: Saj se mi bo na vlaku takoj spet kdo pridružil — kar bojim se že železnice, ker nikoli ne morem biti sam —, sem šel naravnost proti Guštanju in domov, v 5 urah sem prišel. Vesel sem se: ob 7. uri grem počivat. Imel sem opravke še v cerkvi in hočem baš iti gor domov, kar vstopi v cerkev gospod in pravi: 'Mor-da me več ne poznate: prof. Lavrin.' Slavist na univerzi v Nottinghamu je. Zvečer pa me je gop-spa do 10. ure slikala (Lavrinova soproga, Angležinja, je znana slikarka, ki je imela v Londonu in tudi v Jugoslaviji več razstav, op. ur.), in malo, da nisem pod mizo padel. V sredo zvečer je bilo isto. Včeraj sta na srečo odšla — jaz sem tako skoro ves dan imel z otroki delo: spovedovanje.“

Zofka Kvedrova je pisala iz Zagreba (27. II. 1919): „Tako sem bila žalostna, da ste mi poslali mojo revijo Jugoslovanska žena nazaj. Sem mislila, da Vam ni všeč! — Jaz mislim pač malo po svoje, a Vi ste duhovnik. — Po različnih potih hodiva k enemu cilju. — A zdaj je prišla Vaša karta in čitam, da ste poslali zato, ker ste ubožni! — Gospod Meško, dragi, mili naš gospod Meško, nikar tako! Saj veste, da sem srečna, da sprejmete vsaj to!“

naši večeri

TRIJE VELIKI IZVAJAVCI

Peti kulturni večer je bil v izvedbi Glasbene nega odseka in ga je vodil g. prof. Alojzij Geržinič. Posvečen je bil velikim sodobnim izvajavcem na glasbenem polju in sicer Arturu Rubinsteinu, Jaši Heifetzu in Marion Anderson. Njih stvaritve so bile prikazane na filmih, ki jih je tokrat rada posodila ameriška ambasada.

Prva dva filma sta bila Rubinsteinova. Pred začetkom je podal prof. Geržinič kratek zgodovinski pregled razvoja klavirske umetnosti in potem razložil življenjsko pot Arturja Rubinsteina, velikega pianista poljske krvi, ki živi že nad 25 let v Združenih državah. Podal je analizo del, ki jih je pianist izvajal, obenem pa še kratko panoramo največjih mojstrov pianistov, po svetu in pri nas doma. Podobni zelo temeljiti in nazorni komentarji so spremljali predstavitev virtuoza Jaše Heifetza in Marion Anderson.

Večer je izzvenel kot prava koncertna prireditev in je ob koncu prisrčen aplavz potrdil zadovoljstvo in priljubljenost podobnih izvedb, saj je na ta način mogoče pokazati in približati največje stvaritve sodobnosti. Upravičeno je bila izražena želja, da bi se taki večeri pomnožili. Navzoči so vodji večera izprijeli vso hvaležnost.

kronika

ZA TISKOVNI SKLAD GLASA so darovali: č. g. Julij Čuk, Ecuador, 5 dolarjev; č. g. msgr. Jakob Ukmar, Trst, 2000 lir; g. Simon Rajer, Capital, 300 pesov; g. Aleksander Majhen, Ramos Mejia, 50 pesov; ga. Silva Heinrichar, Mendoza, 50 pesov; g. dr. Ciril Mejač, Washington, 2 dolarja. — Vsem se najlepše zahvalujemo.

Pisatelj Karel Mauser je v „Ameriški domovini“ (16. junij 1964) objavil poročilo o „MEDDOBU“ (VIII, štev. 1-2) in pravi med drugim: „... Rejivo pričena France Dolinar z življenjepisom teološkega profesorja dr. Franceta Grivca... Reči moram, da je to več kakor samo življenjepis, v njem so opombe in pripombe, ki postavljajo pokojnega Grivca med resnične prvake teoloških znanstvenikov. To je... čudovito lepa obramba njegovega dela, ki smo ga vsi premalo poznali in vsi preveč omaloževali. Tudi moj profesor je bil nekoč, morda so nekatera njegova proforska čudašva bila kriva, da ga slušatelji nismo tako cenili, kakor bi ga morali. Dolinarjeva razprava je odprla mnogo novih pogledov na rajnega profesorja. — Takoj za Dolinarjevo razpravo so pesmi Milene Šouklove... Šest pesmi, ki jih povezuje jezerska gladina, plivanje in valovanje mogočne vode. Resnica ob vodi, ki se zna plivajoče igrati pa biti tudi razviharjena, plete verze iz občutij, ki jih ji brezbrežno jezero nudi. Krhka in dobra lirika. — Vsakdanje glose je prispeval Milan Komar. Filozofski utrinki, vzeti iz življenja in aplicirani na življenje. — Vinko Beličič je napisal kratko črtico Poštenjak. Lep jezik, zgodba pa je mirna — utrinek, ki bi v nekem večjem sestavku znal biti močnejši kot pa je tako. — Zanimivi so Pripisi k dnevom Zorkota Simčiča, prav tako Tineta Debeljaka Spomini ob F. S. Finžgarju, ki se bodo še nadaljevali. — Ruda Jurčec z odlomkom iz Potovanja skozi čas spričuje, da zna biti knji-

obrazi in obzorja

RUDA JURČEC: SKOZI LUČI IN SENCE

Prvi del

Alojzij Geržinič

S prvo knjigo Jurčecvih spominov, ki obdela čas do avtorjevega prihoda v Pariz in začetka Aleksandrove diktature, sega pa v nekaterih razpravljanih in zaokrožitvah prav do begunske dobe, je naša memoarska literatura dobila izvirno, globoko zasnovano delo. Zdaj se nam odpirajo pogledi v polpreteklost, kakor nam jih še nihče ni odprl. Dogodki in osebe padajo v jarko svetlobo avtorjevih žarometov in pod njimi se giblje življenje, kakor je raslo iz preteklosti in kakor je porajalo naše sodobje.

Primerjava z dosedanjimi knjigami spominov skoro ni mogoča. Šuklje je kot zgodovinar-strokovnjak prikazoval politično življenje ob osi Dunaj—Ljubljana; pregnetel je dogajanje s svojim bleščečim in često strastnim polemičnim talentom. Hribarju in Tumi se pozna njuno samorastništvo. Z nekakšno sovražnostjo in nezaupno držo ocenjujeta vse, kar se ne strinja z njunimi trdo priborjenimi stališči in nazori. Psihologija je — posebno pri Hribarju — neznatna in šibka. Vošnjak vpliva ozko lokalno in poročevalsko. Šorli je enostranski in rad površen. Finžgarjevo in istodobno dr. Pajmanovo knjigo bi imenoval avtobiografija brez ključa: mnogo zunanjih dogodkov, tudi pogledov vase, a skrbno čuvanje skritih izvirov lastnih odločitev. V to vrsto (in še nekaj drugih) bi mogli šteti tudi Bettettove pogovore z Ukmarjem, ki so jih pred nekaj leti izdali v Ljubljani, pa jih tu še ne poznamo. Razen Šukljjetovih Spominov so te knjige nekaj podobnega, kot je kronika v razmerju do znanstvene zgodovine ali do avtobiografije s ključem. Preseneča tudi to, da — razen Finžgarja in Šukljeta, pa še tu ne vedno — ne polje v njih krepak osebni stil; literarno ne prevzamejo.

Jurčec je z vsem svojim bitjem v slovenstvu, prav zato pa tudi išče, kje slovenstvo je, dogajanja, njegov položaj v srednjeevropskem prostoru in preko njega v konstelaciji svetovnih razmer in idej.

Téme se mu navadno zaokrožujejo ob nekem osebnem razvojnem obdobju — to prikazuje odkrito in rijoč v globine, a brez samovšečnosti razkazovanja —, ki ga poveže z dogodki v javnem življenju. Večkrat se mu razrastejo v vizije vseslovenskega ali celo evropskega in splošno človeškega obsega in tehtnosti.

Naj naštejemo nekaj takih tém! Rodna pokrajina (Ormož) zaživi kot zemljepisno dejstvo, kot pozorišče socialnega dogajanja in narodnostnega sožitja in trenja (Slovenci: Nemci: Hrvati: Madžari). Izhodišče za opažanja so seveda razmere v lastni družini in družabni stiki njenih članov z okoljem.

— V kratkem bo v Sev. Ameriki pri založbi J. Wiley izšla knjiga akademika prof. dr. J. Plemmlja o Riemannovih in Kleinovih problemih. Akademik Plemelj, ki je 11. decembra 1963 obhajal devetdesetletnico, je l. 1909 kot profesor na univerzi v Čeronovicih rešil t. i. Reimannov problem, ki so se z njim matematiki ukvarjali že 50 let. Formule, ki jih je našel, so v matematiki znane kot Plemmljeve formule. Važna tudi njegova odkritja v zvezi s Kleinovimi teoremi pri linearnih diferencialnih enačbah. Prof. Plemelj spada med največje sodobne matematike. V Enciklopediji ma-

Ta podoba se širi v prikaz umiranja habsburške monarhije — na podlagi drobnih krajevnih pojavov, ki so sami dostikrat odsev celotne trudne državne tvorbe.

Prva svetovna vojna in prevrat. Trenje raznovrstnih silnic, teženj; pritisk tradicije, kompromisi, vloga revolucionarnih zamisli, prvi levičarski naval.

Sredi tega je postavljena Cankarjeva smrt. To je literarno morda najmočnejše poglavje. Gre za mesto kulture in kulturnih delavcev v našem narodu, za zahteve duha pa za moralne in politične komplekse, za odpor lagodnosti, hinavstva, praznega videza, frazerstva in koristoljublja. Kako čudovito so vse te stvari osvetljene s čisto svetlobo navdušenja v tedanjem prvošolcu klasične gimnazije!

Obisk regenta Aleksandra v Ljubljani vrže na dan vprašanje naše narodne samobitnosti, naše vloge v novi državi. V starem dr. Tavčarju se zdi, da poslednjič zablesti slovenski liberalizem.

Aleksandrova diktatura in Koroševa konfinacija dajeta v senci marsejskega umora avtorju priložnost, da razkriva temelje jugoslovanske državne tvorbe.

Prodorni pogledi in brezmejni razgledi so pri Jurčecu plačilo za neprestano in trdo borbo z zapletenimi problemi. Moč zanj je zajemljiva iz neuničljive ljubezni do slovenstva, za orodje pa mu služijo zlasti: temeljito razumevanje politične, socialne in kulturne zgodovine; psihološka pronicljivost, dar za spoznavanje ljudi in družbe in spretnost v odkrivanju gibal dogajanja; intuicija, ki najde zveze tudi med navidez najbolj oddaljenimi dejstvi; pa oblikovalna energija, ki razporedi tudi še ne do kraja razkrojene elemente in nerazumljive okoliščine tako, da vsaj ponuja neko razlago, globlji smisel ali bodočnost oplajajočo pobudo.

Med problemi, ki se jih pisec v tej knjigi s posebno vnemo loteva, so: slovenski ljudje, njihove lastnosti in njihove stvaritve ob trenju in prilicevanju s Hrvati, Nemci in Italijani in ob drugih vplivih; dinamika Evrope po prvi svetovni vojni; slovenska politična in kulturna orientacija v Avstriji in v Jugoslaviji; vloga kulture v našem življenju; peripetije verskega mišljenja, zavesti, čustvovanja in organizacije med Slovenci; stišča in navzkrižja med slovensko notranjo in zunanjo politiko; nasprotja in sožitje generacij; napori za slovensko ustvarjalnost v znanosti, umetnosti in medčloveških odnosih.

Ob takih problemih in s prejšnjimi navedenimi graditeljskimi sredstvi in orodjem zna avtor poustvariti okolje, ozračje dobe, ustanov, gibanj. Posebno je treba opozoriti na nove, edinstvene opise družinskega in šolskega življenja tistih let (Marijanišče, ljubljanske in mariborske gimnazije), dijaških organizacij, uredništva „Slovenca“, krščansko-socialnega gibanja, položaja v SLS, predvsem pa na obdelavo križarstva („izgubljene generacije“), pozitivnih teženj in dejanj, nevarnih nihanj, notranjih in zunanjih trenj v tem gibanju; pri tem se razkrivajo togost, nerazumevanje in taktične napake „starih“, in Jurčec dokazuje, da je izginotje te darovite in zanesene generacije s strašno težo vplivalo na vse, kar je sledilo.

Med portreti oseb, ki jih pisec oživlja pred našimi očmi, je zlasti važen doprinos k označitvi in razumevanju Terseglava, Pina Mlakarja, prof. Tomca; s posebno prizadevnostjo je obdelan dr. Korošec. Drobnejše, a navadno prav tako živo zadete so risbe prof. Ehrlicha, dr. Ahčina, Kocbeka, Lamperta, dr. Šmajda, i. dr.; največ po refleksih v dr. Korošcu je predstavljen tudi še dr. J. E. Krek.

Jurčeva knjiga prinaša toliko novih pogledov, iskrenih sodb — brez ozira na utrjena ali posvečena mnenja — in toliko vprašanj, da bo nedvomno močno oplodila sodbo o naši bližnji preteklosti in sedanjosti. Prodira pa s svojimi idejami in ocenami tudi v prihodnost.

In to je še prvi del!

temačnih znanosti so njegove razprave obilno navajane.

— Univerza v Frankfurtu prireja vsako leto posebne tečaje o poeziji. Izvedbo financirata založbi Suhrkamp in Fischer. Letos je predaval znani pesnik in pisatelj Heinrich Böhl in sicer si je

izbral témo: „Estetika človeškega v literaturi“.

— Ruska filmska industrija izdeluje film „Ruski gozd“ po romanu Leonida Leonova, pisatelja s svetovnim slovesom. Za film se zelo zanimajo tudi v tujini. Režira ga Vladimir Petrov.

ga, ki jo Kulturna akcija (prav: Založba Baraga, op. ur.) napoveduje, zelo zanimiva. — Meddobje zaključuje poglavje o knjigah. O novem slovenskem pravopisu piše Alojzij Geržinič, o slovenski knjigi v letu 1962 pa Martin Jevnikar. — Samo bežen zapisek je to o Meddobju. Revija bi zaslužila podrobnejšo oceno, zlasti Dolinarjev doprinos. Napisal sem vsaj teh nekaj besedi, da ne bi pozabili, da revija živi in da Kulturna akcija še vedno opravlja svoje poslanstvo. V primeri z ostalimi publikacijami je Meddobje še vedno najbolj reprezentativna revija v zamejstvu. Bilo bi prav, da bi se bolj zanimali zanj.

Isti avtor piše tudi o pesniški zbirki Frana Zoreta: *DEŽELA*. Pravi: „...Navadno je pesniških zbirk malo, in malo jih je, ki jim žele srečno pot. Toda tej zbirki bi jo lahko želeli. Če je pesnik nova zvezda, je lepo zasijala, če je stara, je treba reči, da še dobro sveti... Kot celota je zbirka vredna, da je prišla v slovenske roke... Po dolgem času spet zbirka, ki sem jo užival in do kraja razumel. Zelo mogoče, da hodim s premajhnimi koraki med modernimi rebusi, rad pač sedem v domačo travo blizu domačih žit. Ob Zoretu sem to lahko storil. Spočil sem se, oddahnil in doživel. Simonu Preprostemu, ki je to zbirko uredil, sem hvaležen, tudi arhitektu Marijanu Eiletzu... In Kulturni akciji, ki je zbirko izdala. Posebno še zato, ker z menoj vred vedo, da bo deficitna. Toda vsak, ki jo bo kupil in bral enkrat, jo bo večkrat...“

— Tržaška „Mladika“ prinaša v majski številki kritično poročilo o MEDDOBJU, VIII, štev. 1-2 in pravi med drugim: „...Med sodelavci ni novih, nepoznatih imen, pa je vsebina vendar nova, privlačna in sodobna. Na prvem mestu je znanstvena obdelava dela pokojnega Franca Grivca, ki je vse življenje posvetil raziskavanju dela sv. Cirila in Metoda. Ta znanstveni doprinos izpod peresa Franceta Dolinarja mora pritegniti vsakogar, ki se zanima za našo zgodovino, za naše znanstveno prizadevanje na teološkem in liturgičnem področju. Veliko delo pokojnega prelata Grivca se nam šele odkriva v vsej širini. Dolinarjevi razpravi o Slomšku se sedaj pridružuje razprava o Grivcu, ki je tako bogato opremljena, da se čudimo, odkod piscu toliko materiala. S takimi prispevki si Dolinar ustvarja zares lepo mesto med slovenskimi znanstveniki...“

Istotam je posebno poročilo o književnem delovanju p. K. Vl. Truhlarja, SJ. Pravi: „Slovenski jezuitski pater Karel Vladimir Truhlar, profesor za ascetiko in mistiko na Gregorianski univerzi v Rimu, je v teološkem znanstvenem svetu že zelo poznana in priznana osebnost. Do sedaj je izdal že šest knjig teološke ascetske vsebine: pet v latinskem jeziku, eno v nemščini. Latinske so: *De experientia mystica*, *Antinomiae vitae spiritualis*, *Problemata Theologica de vita spirituali laicorum et religiosorum*, *Labor christianus* (uvod v teologijo o delu). Letos je izšla v nemščini knjiga „Christuserfahrung“. — Ni tu mesta za oceno takih knjig, ki so naletele pri strokovnjakih na hvaležno priznanje. Veseli nas, da je ime našega človeka poznano po svetu in njegovi nauki vpoštevanji. Želeli bi še kaj več. P. Truhlar je sodelavec Meddobja in je v Argentini izdal že dve zbirki svojih pesmi (Nova zemlja — 1958 in Rdeče bivanje — 1961, oboje izšlo pri Slovenski kulturni akciji). Kdaj nam bo podelil knjigo teološke vsebine? Našim ljudem, ki so žejni besede? — V knjigi *Christuserfahrung* je objavil v lastnem nemškem prevodu sedem svojih pesmi, o katerih dostavlja, da so vzete iz prej omenjenih slovenskih pesniških zbirk...“

— Državna založba v Ljubljani je izdala Zbrano delo pesnika Srečka Kosovel v dveh knjigah in sicer v uredništvu dr. Antona Ocvirka. Pesnikovo delo doslej še ni bilo izdano v celoti. Prva knjiga prinaša Kosovelove pesmi in je urednik vključil mnogo pesmi, ki še niso bile objavljene. Vendar bodo lirčne pesmi izšle v drugi knjigi Zbranih del poleg pesmi v prozi, esejev, člankov in pesnikove korespondence.

— Lojze Zupanc je pri isti založbi izdal zbirko pripovedk iz ljudskih motivov škofje Loke in je knjigi dal naslov Kamniti most.

— V knjižnici Sinji galeb bo izšla Knjiga o Titu, kjer pisatelj France Bevk mladini prikazuje lik voditelja kom. partije. Pisatelj je bil večkrat pri Titu in popisuje ta srečanja.

— Veliko zanimanje je izzval izid Splošnega tehniškega slovarja. Delo je izšlo v dveh delih, skupno 1300 strani in obsega 7000 gesel s 140.000 izvedenkami. Cena obeh delov je 8000 din.

— Založba Lipa je izdala znamenito delo pokojne Sigrd Undset: Olav Audumov na Hostniku, zgodovinski roman v dveh knjigah. Že poprej je pisateljica prav za to delo in za Kristino, Lavransovo hčer, prejela Nobelovo nagrado v letu 1928. Prevedel je Janko Moder in obsegata obe knjigi nad 1000 strani. Zanimivo je, da je delo izšlo, ko je pisateljica znana kot katoliška ustvarjalka.

— Državna založba je morala kot ponatis izdati v zbirki Sinjega galeba Homerjevo pesnitev Odisejada v prevodu Antona Sovreta. V zbirki Kondor pa je izšla tudi v ponatisu Gogoljeva umetnina: Plašč in druge povesti. Knjigo je prevedel Severin Šali.

— Bogomil Fatur je prevedel prosluli roman Andreja Gida Ponarejevalci denarja.

— Slovenska Matica je v začetku junija izdala svojo redno zbirko za leto 1964. Izšla so dela: Jože Mahnič, *Zgodovina slovenskega slovstva V. knjiga*; Marijan Zadnikar, *Znamenja na Slovenskem*; Juš Kozak, *Pavlihova kronika*. Redna zbirka stane toliko kot lani: 4500 din za člane naročnike. Cankarjeva založba pa se je odločila za izdajanje knjižice v zbirki „Sto romanov“. V tej zbirki bo v desetih letih izšlo sto najpomembnejših in najlepših romanov svetovne književnosti. Vsako leto bo izšlo deset romanov in bo zbirka zaradi velike naklade predvsem poceni: vsaka knjiga bo veljala samo 600 din. Vendar bo v prvem letniku izšlo dvanaest knjig, ker imata dva romana po dva dela.

beseda „socialistična pridobitev“; kdor ni progresist po njihovih merilih, je vsaj reakcionar, ali pa še kaj hujšega. Beseda ni nova, ampak se je rojevala vedno in vedno in je zvenela najbolj, kadar je imela še prilastek najbolj napredne modernosti. Tako se danes skuša predstavljati nova izdaja krščanskega socializma kot zadostna posoda za borbe in ideje našega časa. Zgodovinska pot krščanskega socializma, danes komaj še nova, pa je bila zelo pisana, tudi polna pestrih lovov na čarovnice. Ko je papež Leon XIII. izdal okrožnico *Rerum novarum*, je bil kakor glas vpijočega v puščavi. Največ odpora je našel v katoliških vrstah. Dasi se je pozneje zanj navdušila cela vrsta krščanskih sociologov in strokovničarjev, se še desetletja po izidu ni izvedel ves njen program. Ko je Pij XI. izdal okrožnico *Quadragesimo anno*, se je ples obnovil. Krivda ni bila toliko v tekstu okrožnice, pač pa v kritiki ljudi, ki so jo proglašali za premalo progresivno in so menili, da morajo zreti drugam in iti na lov na prave socialistične pridobitve. Delovanje, ki bi moralo utrjevati ljudi dobre volje, se je razblinilo v valovih sumničnej — in kakor so v dobi Stalinovih procesov v Moskvi imeli največji lov na svoje „čarovnice“, tako jih posnemajo še drugod. Na mesto pravega pozitivnega razvoja je stopila borba za privide, se je rodila jalova gonja za prilastek „edinozveličavnosti“ tako na levi, kakor na desni. Vihar je včasih tolikšen, da nikdo več ne vidi, kdo najbolj trpi, ko se grade režimi socialističnih pridobitev.

Komaj nekaj let je, kar sta izšli verjetno najpomembnejši okrožnici v sodobni zgodovini Cerkve: *Mater et Magistra* in *Pacem in terris*. Če je okrožnica *Rerum novarum* rodila cel vrsto velikih likov krščanske socialne misli (Leon Hamel, Charles de Mun, abbé Lemire, Ketteler in Windhorst z Dessauerjem in blizu nas poleg Luegerja zlasti naš Janez Evangelist Krek), se svet oddaljuje naukom Cerkve, kakor da bi bil omotčen od „uspehov pozitivnega razvoja“ tam nekje, kjer se zanikajo vsi temelji svobode, resnice in pravice in se ves sistem naslanja na najbolj nekrščansko načelo, ki pravi, da je sovraštvo do nasprotnika nujni dialektični predpogoj socialističnega napredka. Kako bi se mogli s pravico tresti groze in kesanja, ko opažamo, da se pri spremenjenih razmerah, ko se vse vrši in razvija na bazi svetovnih širin in formul med nami, v taboru krščanske demokracije, ni uveljavil voditelj širine in idej, ki bi bile na potrebni višini svetovne ravni. Bili so De Gasperi, don Sturzo, Robert Schumann, toda ob njih grobovih ni nikogar, ki bi se zazrl v obzorja, ki klijejo iz njihovih grobov. Raje se predajamo raznim „plesom lova na čarovnice“, ko se zadovoljujemo s frazami in plehkostmi, komaj vrednih za uporabo nekaterim slavnostnim govornikom.

Zgoraj smo prebrali poziv, da naj bi že bili pogoji za vračanje tisočev mladine domov, da bodo gradili temelje novi ev. vladni ekipi (Edvard Kardelj je pri zadnjem obisku Deana Rusku moral obljubiti, da bo razširil bazo jugoslovanske vlade, kajti „odgovornost za delo v vladi bodo morali poslej nositi tudi ljudje iz drugih taborov...“ Po Kennedyjevi smrti in po demisiji Deana Ruska po volitvah v novembru 1964 bo Kardelj odvezan držati besedo...).

Ko je Kardelj dajal obljubo, jo je verjetno podajal samo formalno, kajti možno je, da si v partiji sami ustvarijo „opozicionalno“ krilo, ki bo potem pritegnjeno, da „deli“ odgovornost za vladne posle...

Domovina je daleč in jo ljubimo tembolj, čimbolj je daleč in tembolj nam je mila, čimbolj trpi. Vemo, kaj misli o sedanjem režimu vsaj 95 odstotkov Slovencev v domovini. Vedo, da se sedanje nasilje bistveno ne bo moglo spremeniti, ker bi se sicer zvrnilo v grob. Toda Bog je milosten s tistimi, ki verujejo v božji potek svetovne zgodovine. Domovina ni samo tam, kjer je naša zemlja, niso samo naše gore, doline in potoki. Bog nam je bil posebno dobrotljiv, ko nam je dodelil čast in srečo, da živimo v emigraciji in smo s tem raztegnili slovensko domovino na ves svet.

Ali ne bi bilo lepše, da bi naši tisoči mladih zrli na nova obzorja perspektiv s silnicami, ki že kar kipe, se svetijo, da jemlje vid in nas opajajo s čustvi, da bi si v pobožni zamaknjenosti komaj mogli priznati, da smo res poklicani živeti v tem svetu in izpiti njegovo kupo bogastva prav do dna. Če bi znali mladim podajati pravo vsebino in sliko, bi res imeli pestrost pravih obzorij in pravih perspektiv... in bi mi vsi pri tem še bolj čutili tragiko naših bratov, ki so doma imeli Perspektive, a so jih razbili. Seveda se doma motijo „lovci na coprnice“ — razbili so jih, niso jih uničili, kajti kar je lepega in resničnega, odmeva tudi tedaj, kadar mora zveneti iz groba.

Obzorja pred nami so lepa, perspektiv je vedno več in več. Predajajmo se jim z „mirovanjem in zaupanjem, ker iz tega bo rastla naša moč“. (Izaija). Ne bodimo samo anti, vedno samo proti zdravim idealom svobode in resnice, ker v jalovosti protivljenja je otrplost hujša od smrti.

Ko se oziramo po novih obzorjih, moramo znati biti vključeni v tok sodobnih skupin in generacij, ki grade načrte za novo, pravilno urejeno Evropo. Med mladimi rodovi, zlasti krščansko demokratičnimi, so skupine, ki zavračajo pretekle zablode pretiranega nacionalizma (na

doma in po svetu

— Ruski pesnik Josif Brodskij, pripadnik skupine mladih, je bil v marcu 1964 v Leningradu obsojen na šest let prisilnega dela v koncentracijskem taborišču pri Arhangelsku, ker je sodišče menilo, da se kot literat predaja zgolj pustolovstvu, da „sovraži delo“ in je „parazit človeške družbe, ko piše protisovjetske verzije“. Po čudni poti pa je zapisnik sodne razprave prišel v inozemstvo in so o njej mnogo pisali nemški in ameriški listi. Pred enim mesecem so proti njegovi obsodbi protestirali pesniki in umetniki v Moskvi. Oblasti so apel upoštevale in pesnika izpustile.

— Znani nemški dramatik Carl Zuckmayer je napisal novo dramsko delo: „Življenje Horacija A. W. Tabora“. Krstna predstava bo v novembru na odru žürskega gledališča.

— Nemške umetnostne akademije v Nemčiji terjajo, da morajo biti proglašene za samostojne univerze. Trenutno je vpisanih na teh akademijah nad 4000 slušateljev. Vodstva akademij terjajo, da morajo doseči položaj univerz prav tako, kakor se je to pred leti zgodilo za tehnične institute, ki so danes vsi samostojne univerze.

— Dunajska opera preživlja veliko krizo. Verjetno je najtežja v vsem njenem dosedanjem obstoju. Njen glasbeni direktor in glavni dirigent Herbert von Karajan je po sporu z vlado v vprašanju uprave opere odstopil. Milanska Scala je imela od leta 1956 z du-

najsko opero poseben dogovor o sodelovanju in izmenjavi pevcev ter dirigentov. Po Karajanovem odstopu pa je sporazum odpovedala in med slavnostnimi glasbenimi dnevi v juliju v Salzburgu je sklenila posebno pogodbo s Karajanom in si ga zagotovila za nekaj sezon. Generalni tajnik dunajske opere Emil Jucker se je mudil v Zürichu, in ko je izvedel za prelom s Karajanom, je brzojavno sporočil svoj odstop in sklenil posebno pogodbo z opero v Zürichu.

— Razdvojenost med politiko in literaturo je brdsko spremljala usodo srednjeevropskih narodov, ki niso mogli najti pravega ravnotežja med obema. Pri založbi Walter v Nemčiji je izšla knjiga Harryja Prossa: *Literatur und Politik*. Avtor podaja najprej bibliografijo nemških političnih revij, potem pa razlaga, kako so se trudile ustvariti primerne temelje za pravilno vrednotenje duhovnih osnov prave politike. Nemčija bi se verjetno izognila katastrofom prve in druge svetovne vojne, če bi prav razumela analize mislecev tistega časa.

— Prvič se bo zgodilo v nemški zgodovini, da bodo imeli skupno počitniško zborovanje protestantski in katoliški akademiki na univerzi v Göttingenu. Akademski tedni v letu 1965 računa na velik odziv z vseh nemških univerz in fakultet. Predavanja bodo posvečena sodobnemu ekumenskemu gibanju, med glavnim zborovanjem pa bo skupno katoliško in protestantsko bogoslužje. Pripravljalni odbor ima svoj sedež v Bonnu.

Dunaju je zbiral tako skupino pokojni dr. Funder okoli revije „Die Furche“ in podobno usmerjeni so krožki v Münchenu, Parizu in delno pri laboristih v Londonu. Dvakrat že so nas dogodki našli nepripravljene; mnogi rišejo žalostne slike o taki nepripravljenosti prvič v letu 1918 in drugič leta 1945. Rasti moramo v prepričanje, da mora biti po preteklih izkušnjah za nas Ljubljana od Zagreba in Beograda enako blizu in daleč, kakor smo blizu in daleč od Pariza, Londona, Rima, Washingtona in Moskve. Vse kaže, da se po letu 1945, z začetkom krize med Moskvo in Pekingom, začenja nova doba mednarodnega razvoja in če nam bo usoda vsaj nekoliko mila, se more zgoditi, da se višek napetosti in izbruh zavleče do prvih let po letu 1970. Le ozirom se npr. na preteklih deset let po Stalinovi smrti; minila so kot da bi trenil! Ali se zavedamo, da terjajo že samo priprave za nove načrte mnogo časa in naporov... In če vpoštevamo, da se božja navzočnost v poteku naše zgodovine čuti in opaža bolj ko kdaj poprej, moramo polni strahu soditi svojo vest!

Bratom v domovini, ki so v stiski, moremo sporočiti le, da spoštujemo in ljubimo vsakogar, ki iskreno išče resnico, če tudi je morebiti še v zmoti, kajti za nas in zanje velja:

Errare humanum est et errando discimus!

Obzorja se nam bodo zjasnila in razširila, če si ne bo nikdo lastil monopola nad napredkom, socialnimi pridobitvami, modernostjo in edinozveličavnostjo in bomo nehali loviti čarovnice najprej v sebi, in nato pri svojih bližnjih!

Zbirko bo urejal dr. Anton Ocirk. Knjige bodo vezane v karton, ki bo prevlečen z zaščitnim polivinilom. Prvi letnik bo zaključen že do konca 1964. Obsegal bo dela Flauberta (Gospa Bovary), Hemingwaya (Komu zvoni), Hamsuna (Potepuhi), Sartra (Gnus), Gogolja (Mrtve duše), Gončarova (Oblomov), Steinbecka (Vzhodno od raja) in Gida (Vatikanske kleti). Vsak roman bo imel izčrpano, pregledno napisano uvodno študijo o pisatelju in njegovem delu in bodo njih avtorji: dr. Anton Ocirk, dr. Bratko Kreft, dr. Vladimir Kralj, Josip Vidmar, dr. Dušan Pirjevec, Rupa Šuklje, Janko Kos idr. Knjige bodo v žepni obliki in bi naj služile zlasti mladini pri študiju svetovne književnosti.

— München je začel s proslavami 250-letnice rojstva glasbenika Glucka. Opera bo uprizorila glavna njegova dela, na posebni slovesni prireditvi pa so o Glucku govorili rektor münchenskega konservatorija in škof Schröffer. Katedrala je organizirala cerkven koncert Gluckovih del in je posamezne točke izvajal pevski zbor „Vrabčkov katedrale v Regensburgu“.

— Skupina 60 ruskih umetnikov je razstavljala v juliju v „Grosvenor Galeriji“ v Londonu. Lastnik galerije Eric Erstorick se je trudil, da bi pregovoril ruske goste, da naj slike tudi prodajajo, ako bi se kdo javil. Doslej sovjetski umetniki v tujini niso smeli prodajati zasebnikom, pač pa muzejem in javnim galerijam ali pa darovati dela za razne loterije v dobrodelne namene. Tokrat so razstavili 150 slik in že v prvih urah po začetku se je prijavilo 11 kupcev. Londonski kritiki ugotavljajo, da so sovjetski slikarji približno 50 let za svojimi tovariši v zahodni Evropi, vendar pa so bolj moderni, kakor pa bi bilo možno sklepati na prvi pogled. Listi se tudi vprašujejo, kdo bo pobral denar za prodana dela. Sovjetski državljani morajo vse v tujini pridobljene devize prepustiti Sovjetski državni banki.

— Znani angleški časnikar in pisatelj Vernon Bartlett je bil pred 40 leti prvi, ki je začel svariti angleško javnost pred Adolfom Hitlerjem in njegovimi načrti. Še pred prihodom Hitlerja na oblast je opozarjal žide, da naj se umaknejo iz Nemčije, vendar je zaman prosil angleško vlado, da naj dovoli imigracijo iz Nemčije. Njegov list „News Chronicle“ je užival velik sloves zaradi njegovih mednarodnih komentarjev. Sedaj je izdal knjigo spominov pod naslovom „Tuscan Retreat“ in sicer jo je napisal na svojem posestvu v Toskani v Italiji.

* * *

SKOZI VSEBINA

LUČI

IN

SENCE

(1914 - 1958)

Prvi del: (1914 - 1929)

360 strani

OH, MLADOSTI LETA

ŽIVLJENJE MED GROBOVI • DALEČ SO SARAJEVA BELI ZIDOV • LJUBEZNI IN SOVRAŠTVA IGRE • VOJNE BLISKI, GROMI IN VIHARJI • SMRT JE BLIZU - SMRT JE MED NAMI • JESENSKE BARVE POMLADI • SMRT UBIJA - SMRT OŽIVLJA.

KO B' UKA ŽELJA

PRVO SREČANJE Z LJUBLJANO • ORGIJA SMRTI - RAZVALINE ZMAGE • IZ RAZVALIN V ŽIVLJENE • KAM PELJA NA LEVO POT - KAM PELJA NA DESNO CESTA? • KATAFALK V NARODNEM DOMU.

HREPENENJA SLAST IN OBLAST

PESEM SRCA - VIZIJA OČI • DNEVA LUČI IN SENCE

IZGUBLJENA GENERACIJA

EHRlichova VIZIJA EVROPE • NI MEJA DO JERUZALEMA, NI OVIR DO MOSKVE • SODBA PRED PRELATOM • MED MARIBOROM IN LJUBLJANO • OD CRKE DO BESEDE • „STRANKO MORATE ZAVZETI...“ • GOR ČEZ IZARO.

ŽIVLJENJA STEZE IN CESTE

VIRTUTI ET MUSIS • IZPIT PRI DOKTORJU ANTONU KOROŠČU • MEDITERANA SINJA OBZORJA.

PARIS, JE SUIS A VOUS

* * *

CENA:

Argentina: broš. 400 pesov, vezana 500 pesov; Južna Amerika: 430 (530) pesov; ZDA, Kanada, Anglija, Avstralija: 3 in pol dolarja (4 in pol dolarja); Francija: 16 NF (20 NF); Italija: 2000 (2500) Lit.; Nemčija: 14 DM (18 DM); Avstrija: 85 (110) šilingov.

ZALOŽBA
BARAGAPedernera 3253
BUENOS AIRES

Knjigo morete kupiti v pisarni Dušnega pastirstva in v prostorih Slovenske kulturne akcije, Ramón Falcón 4158 ter v agenciji Bled, (Simon Rajer), Montevideo 451, IX. P., Buenos Aires; v inozemstvu pa pri vseh razpečevalcih slovenskih knjig.

— „Comité français des amis de la Pologne“, ki mu predseduje bivši večkratni minister Claudius-Petit, med podpredsedniki se pa nahaja tudi Maurice Faure, je konec maja 1964 objavil naznanilo, v katerem „obrača pažnjo zapadnega mnjenja in vlad svobodnega sveta na nove kršitve, ki so zadnji čas na Poljskem zadele kulturno svobodo, in na dejavnost, ki je usmerjena zoper katoliško cerkev“. „Ta praksa je v nasprotju s svobodami, ki jih zagotavlja poljska ustava in z načeli obče objave človekovih pravic, spravlja Poljsko v nevarnost, da v kratkem izgubi še to, kar je ostalo od svobode.“ „Odbor meni, da spričo teh dejstev zapadne vlade ne smejo ostati nedejavne. Treba bi bilo pozornost poljskih voditeljev obrniti na nevarnost, da more sedanji razvoj, ki do kraja uničuje upe, ki jih je vzbudil režim, kateri je izšel iz dogodkov v

oktobru 1956, odtujiti Poljski simpatije, ki si jih je v tem času na Zapadu pridobila“. Seveda taki nastopi prepostavljajo episkopat, ki ima pogum položaj cerkve prikazovati v realnih pojmi. Znano je, da cerkev v Jugoslaviji še sedaj nima svoboščin, ki jih uživa Poljska.

— Kardinal Wyszyński je na prižnici 8. junija 1964 v Varšavi povedal, kako ni mogel prinesiti domov teoloških knjig, ki si jih je oskrbel na „Mednarodnem knjižnem sejmu“. To malo premočno šalotništvo dokazuje kolikšno stopnjo perversnosti je dosegel tukaj boj zoper vero. „Teh knjig ne bom več videl, kakor ne bom nikoli videl tistih svojih knjig, ki sem jih dal pred kratkim tiskati v zamejstvu.“ Obenem je kardinal povedal, da so katoliški univerzi v Lublinu naložili 37 milijonov zlotov davka.

— Na konferenci varšavskih poljskih funkcionarjev je 4. junija VI. Gomulka, prvi tajnik poljske partije, obsodil znano pismo štiriinidesetih (marca letos) za poiskus, organizirati protivladno kampanjo. Dalje je obžaloval, da nekaj pisatelev-članov partije ni hotelo podpisati neke druge izjave, ki ji je dalo svoje ime šest poljskih intelektualcev, katera ugovarja „zoper obrekovalsko kampanjo, ki je organizirana na Zapadu proti ljudski Poljski v zvezi s pismom kulturnikov“. Končno je izrekel svoje upanje, da so celice v pisateljskem društvu premagale „sedanjo slabotnost“.

— SAZU je izdala etnološko delo prof. Nikota Kureta „Ziljsko štehanje in njegov evropski okvir“, v kateri je prepričljivo dokazan izvor tega znamenitega koroško-slovenskega običaja iz viteških iger.